

Talousvaliokunta 7. lokakuuta 2016
Sirpa Pietikäinen
Aihe: Hankintalain uudistus

Taustaa:

EU2020-strategia edellyttää entistä voimakkaampaa panostusta osaamis- ja innovaatiotalouteen, vähähiiliseen ja resurssitehokkaaseen talouteen, sekä työllisyyttä lisäävään, sosiaalisesti oikeudenmukaiseen talouteen. Tämän strategian toteuttamisessa julkiset hankinnat näyttelevät isoa roolia.

Julkisilla hankinnoilla on olennainen merkitys 3 päivänä maaliskuuta 2010 annetussa komission tiedonannossa "Eurooppa 2020, Älykkään, kestävän ja osallistavan kasvun strategia" vahvistetussa Eurooppa 2020 -strategiassa, jäljempänä 'älykkään, kestävän ja osallistavan kasvun Eurooppa 2020 -strategia', yhtenä markkinapohjaisista ohjaukskeinoista, joiden avulla voidaan saada aikaan älykästä, kestävää ja osallistavaa kasvua ja varmistaa samalla julkisten varojen mahdollisimman tehokas käyttö.

Julkisilla hankinnoilla on valtavan suuri merkitys EU:n talouden yleisen suorituskyvyn kannalta - sekä myös esimerkiksi kuntien talouden kannalta. Viranomaisten tavara-, palvelu- ja rakennusmenot ovat noin 20 prosenttia suhteessa EU:n BKT:hen. Menojen volyymin vuoksi julkiset hankinnat ovat merkittävä työkalu tavoitteiden toteuttamisessa.

Keskeistä uudistuksessa:

Keskeistä on varmistaa **julkisten hankintojen strateginen käyttö ja hyödyntäminen**. Julkiset hankinnat ovat työkalu, joka vaatii poliittista harkintaa ja ohjausta. Kullekin hankintataholle, kuten kunnille, tulisi tehdä pakolliseksi sellaisen **hankintastrategian luominen**, joka määrittää ja selkeyttää alueelliset ja kunnalliset hankintaprioriteetit.

Näitä alakohtaisia toimenpiteitä olisi täydennettävä mukauttamalla direktiivejä 2004/17/EY ja 2004/18/EY niin, että hankintaviranomaisille annetaan mahdollisuus pyrkiä hankintastrategioissaan älykkään, kestävän ja osallistavan kasvun Eurooppa 2020 -strategian tavoitteisiin.

Isoja ihmisjoukkoja koskevien palveluhankintojen kohdalla tulee järjestää aina palveluiden **loppukäyttäjien kuuleminen** ennen hankintaprosessin käynnistämistä.

On varmistettava hankintojen korkea laatu, jatkuvuus, esteettömyys, saatavuus ja kattavuus, eri käyttäjäryhmien erityistarpeet, käyttäjien osallistuminen ja vaikutusvallan lisääminen sekä innovointi. **Hinta ei missään nimessä saa olla hankinnoissa määräävä kriteeri**. Tämän hetkinen hankintalakiesitys mahdollistaa yhä pelkällä hinnalla kilpailuttamisen, näin ei tulisi olla.

67 artikla

Hankintasopimuksen tekoperusteet

- 1. Rajoittamatta tiettyjen tavaroiden hintoja tai tietyistä palveluista suoritettavia korvauksia koskevien kansallisten lakien, asetusten tai hallinnollisten määräysten soveltamista hankintaviranomaisten on käytettävä hankintasopimusten tekoperusteena kokonaistaloudellisesti edullisimman tarjouksen perustetta.*

2. *Hankintaviranomaisen kannalta kokonaistaloudellisesti edullisin tarjous määritellään hinnan tai kustannusten perusteella käyttämällä kustannustehokkuusmallia, esimerkiksi elinkaarikustannuksia 68 artiklan mukaisesti, ja perusteisiin voi kuulua paras hinta-laatusuhde, joka on arvioitava kyseisen hankinnan kohteeseen liittyvien perusteiden mukaan, laadulliset, ympäristöön liittyvät ja/tai sosiaaliset näkökohdat mukaan lukien. Tällaisia perusteita voivat olla esimerkiksi*

- a) *laatu, joka kattaa tekniset ansiot, esteettiset ja toiminnalliset ominaisuudet, esteettömyyden, kaikkien käyttäjien vaatimukset täyttävän suunnittelun, yhteiskunnalliset, ympäristöön liittyvät ja innovatiiviset ominaisuudet sekä kaupankäynnin ja sen edellytykset;*
- b) *hankintasopimuksen toteutukseen osoitetun henkilöstön organisointi, pätevyys ja kokemus, jos osoitetun henkilöstön laadulla voi olla merkittävä vaikutus hankintasopimuksen toteuttamisen tasoon; tai*
- c) *huolto, tekninen tuki ja toimitusehdot, kuten toimituspäivä, toimitusmenettely sekä toimitus- tai toteutusaika.*

Kustannustekijä voidaan esittää myös kiinteän hinnan tai kustannuksen muodossa, jolloin talouden toimijat kilpailevat sen perusteella ainoastaan laatu- ja ympäristöperusteista.

Jäsenvaltiot voivat säätää, että hankintaviranomaiset eivät saa käyttää pelkästään hintaa tai kustannuksia hankintasopimuksen ainoana tekoperusteena, tai rajoittaa niiden käytön tiettyihin hankintaviranomaisten ryhmiin tai tiettyntyyppisiin hankintasopimuksiin.

Euroopassa on noin kaksi miljoonaa **yhteiskunnallista yritystä**. Näiden yritysten on todettu tuovan perinteisiä yrityksiä enemmän sosiaalisia ja alueellisia etuja sekä ympäristöhyötyjä. **Näiden yritysten toiminta on ratkaisevasti kiinni niistä kriteereistä, joilla julkisia hankintoja kilpailutetaan.** Ympäristö- ja sosiaalilaatuvaatimuksilla voidaan vahvistaa näiden toimijoiden asemaa.

Direktiivi tarjoaa myös mahdollisuuden **varata osan hankinnoista yhteiskunnallisille yrityksille**. Suomen hankintalain tulisi hyödyntää tätä mahdollisuutta.

20 artikla

Varatut hankintasopimukset

1. Jäsenvaltiot voivat varata oikeuden osallistua hankintamenettelyihin suojatyökeskuksille ja talouden toimijoille, joiden päätarkoituksena on vammaisten tai muita heikommassa asemassa olevien henkilöiden integroiminen yhteiskuntaan ja työelämään, tai rajata hankintasopimusten toteuttamisen suojatyöohjelmien puitteissa tapahtuvaksi, jos vähintään 30 prosenttia kyseisten työkeskusten, talouden toimijoiden tai ohjelmien työntekijöistä on vammaisia tai muita heikommassa asemassa olevia työntekijöitä.

2. Tarjouskilpailukutsussa on oltava viittaus tähän artiklaan.

Sosiaalisten kriteereiden osalta hankintojen tulee minimissään aina seurata kansainvälisiä sopimuksia (kuten vaikka ILO:n standardeja). Tulee olla myös mahdollista soveltaa tiukempia kriteerejä, kuten vaikka Reilun kaupan standardeja.

Direktiivi jättää jäsenmaiden arvioitavaksi sen, missä määrin ns. yleishyödyllisiä taloudellisia palveluja (SGEI) kilpailutetaan. Monet EU-jäsenmaista ovat jättäneet nämä palvelut kilpailutuksen ulkopuolelle, koska palvelujen laadulla on erityismerkitys käyttäjien tarpeista

johtuen, koska halutaan ylläpitää kolmannen sektorin osaaminen näiden palvelujen tuottajana ja koska palveluja tarvitsevien ryhmien erityistarpeille ei ole olemassa todellista markkinakysyntää käyttäjäryhmän ulkopuolella. Siksi niiden hankinta ei hyödy kilpailutuksesta.

Tämä direktiivi ei vaikuta jäsenvaltioiden vapauteen määritellä unionin lainsäädännön mukaisesti, mitä palveluja ne pitävät yleistä taloudellista etua koskevinä palveluina, miten nämä palvelut olisi järjestettävä ja rahoitettava valtioneuvostojen mukaisesti ja mitä erityisiä velvoitteita niihin olisi sovellettava. Tämä direktiivi ei myöskään vaikuta viranomaisten päätökseen siitä, haluavatko ne itse hoitaa SEUT 14 artiklan ja pöytäkirjan N:o 26 mukaiset julkisen palvelun tehtävänsä sekä miten ja missä määrin ne sen tekevät.

Hankintojen tulee edistää innovaatioita. Voidaan hakea ja kilpailuttaa ratkaisua ongelmaan sen sijaan, että määritellään teknisesti ja täsmällisesti mitä halutaan.